

18. עצמות איסור והיתר

1. חולין צח: "מאן דאמר בששים סבר" עד "ומי ילפינן מינה" ורש"י ד"ה וללישנא בתרא

מאן דאמר בששים, סבר: בשר ועצמות בהדי בשר ועצמות משערין, והוה ליה בששים, מאן דאמר במאה, סבר: בשר בהדי בשר משערין, והוה ליה במאה.

רש"י שם

וללישנא בתרא - דאוקמינן ת"ק דבקדרה אחרת מבשל לה ילפי מילתייהו מדר"ש דחזינן דבשיל היתר בהדי איסור ובזרוע יש עצם הרבה ובשר מועט שהכתף אינו בכלל זרוע דתנן בפרק הזרוע (לקמן/חולין/ דף קלד:): איזהו זרוע מן הפרק של ארכובה עד גף של יד אשפלד"ו

2. רא"ש חולין ז:ל

אמר לפניו רבי שמואל בר רב יצחק רבי אתה אומר כן הכי אמר רב אסי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא כל איסורים שבתורה במאה [ואחד]. ושניהם לא למדוה אלא מזרוע בשלה [דף צח ע"ב] דבהדי איל מבשל מאן דאמר בששים קסבר בשר ועצמות לבהדי בשר ועצמות משערין ליה והוה ליה בששים. ומאן דאמר במאה קסבר בשר לבהדי בשר משערין ליה והוה ליה במאה. גרסינן בירושלמי דנזיר בסוף פרק שלשה מינין רבי אבהו בשם רבי יוחנן כל האיסורים שבתורה משערין אותן כאילו הן בצל וקפלוט. מאי כדון ההוא דאמר נותנין טעמא אחד מששים (מאן דאמר) [וההוא דאמר] נותנין טעמא באחד ומאה. מאן דאמר נותנין טעמא בששים אי אתה מוציא העצמות מן הזרוע. ומאן דאמר נותנין טעמא באחד ומאה אתה מוציא העצמות מן הזרוע. וכשם שאתה מוציאם מן הזרוע כך אתה מוציאם מן האיל. כלומר ואינן מסייעין לבטל הזרוע נמצא בטיל בפחות ממאה לית את יכול דתניא אין טנופת של תרומה מצטרפת עם התרומה לאסור את החולין אבל טנופת של חולין מצטרפת עם החולין להעלות את התרומה. וכן הכא נמי מצטרפין עצמות של האיל לבטל את הזרוע. רב ביבי בעי טנופת של תרומה מהו שיצטרף עם החולין להעלות את התרומה. מן מה דאמר רב הונא קליפי איסור מצטרפות להיתר. הדא אמרה טנופת של תרומה מצטרף עם החולין להעלות את התרומה. ותימא לי כיון דטנופת של תרומה מצטרפין עם החולין להעלות את התרומה אמאי קתני בברייתא אין טנופת של תרומה מצטרפת עם התרומה לאסור את החולין לאשמועינן רבותא טפי דמצטרפין עם החולין להעלות התרומה. אלא ודאי מתוך הברייתא משמע דאין הטנופת של תרומה מצטרפת לא לאסור ולא להתיר. וכן מדקתני אבל טנופת של חולין מצטרפים עם החולין וכו' משמע דווקא של חולין אבל לא של תרומה. וכתב רבינו שמשון ז"ל בפירוש המשניות (תרומות פ"ה) דלפי הירושלמי עצם הזרוע נמי מצטרף עם האיל לבטל בשר הזרוע וליכא אלא מאה בין הכל. ופליגי אסוגייתא דהכא דמשמע דאפילו עצמות דהיתר אין מצטרפין למ"ד במאה דקאמר בשר לבהדי בשר משערין ולא קאמר בהדי בשר ועצמות. ושמא אידי דנקט בשר בזרוע נקט נמי באיל ולא דוקא. ומיהו אנן קי"ל כמ"ד בששים ולדידיה קאמר בשר ועצמות בהדי בשר ועצמות משערין אלמא דעצמות מצטרפין לאסור ולהתיר. ואמר נמי בירושלמי מאן דאמר נותנין טעמא בששים אין אתה מוציא העצמות מן הזרוע. ומשא ומתן של הירושלמי דטנופת תרומה אליבא דמאן דאמר במאה. ומיהו במסכת תרומות בפרק בצל אמר בירושלמי דביצה בששים ומסיק עלה רבי חנינא הירק והקליפה והמים מצטרפים. אמר רבי זירא ואיסורו מתוכו כלומר דאין משערים ביצה האסורה אלא לפי האוכל שבתוך הקליפה. רב הונא אמר קליפי איסור מעלים את ההיתר כלומר שאף הקליפה של ביצה האסורה מסייעת לבטל מה שבתוכה. אף על גב דההיא סוגייתא כמאן דאמר בששים. ויש לחלק בין עצמות לקליפין דיש בעצמות לחלוחית וטעם יותר ממה שיש בקליפי ביצים. ואעפ"כ לא מסתבר כלל דהא גיד הנשה למ"ד אין בגידין בנ"ט אם נתבשל עם הירך מותר. ומי עדיפי עצמות לאסור יותר מגיד. ואף על גב דתנן בפרק בתרא דתרומות עצמות קדשים בזמן שהן מכונסין אסורים הא אמרינן עלה בירושלמי בראשי כנפים וחסוסין היא מתניתין. ועצמות נותר דטעונין שריפה בפרק כיצד צולין (דף פג א) היינו אותן שיש בהן מוח לכך נראה דהא דיליף מזרוע בשלה ומשער בעצמות סימנא בעלמא הוא ואסמכתא היא כדאמרינן בשמעתי דמין במינו מדאורייתא ברובא בטיל. ומיהו חתיכה של נבלה שנתבשלה ואח"כ נפלה לקדירה עצמות שבה מצטרפין לאסור לפי שבולעין הם טעם הנבילה. מידי דהוה אקדירה שבשל בה בשר לא יבשל בה חלב (ע"ז פ"ה סימן לו) ואפי' נתבשלה תחלה אותה חתיכה של נבילה בפני עצמה בקדירה כשחזרה ונפלה בקדירה של היתר אף על גב דמשערין כל הבשר שבה לא סגי בהכי אם לא ישער גם העצמות. דשמא בשר הנבילה מתמעט בבשולו ונבלע הטעם בעצמות. כל זה כתב רבינו שמשון בפירוש המשניות במס' תרומות

3. ר"ן חולין לה. (בדפי הרי"ף) ד"ה גרסינן בגמרא "הלכך לענין הלכה" עד "ופרכינן עלה"

גרסי' בגמ' [דף צח א] אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא כל איסורין שבתורה בששים אמר לפניו ר' שמואל בר רב יצחק רבי אתה אומר כן הכי א"ר אסי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא כל איסורין שבתורה במאה ושניהם לא למדוה אלא מזרוע בשלה דכתיב ולקח הכהן את הזרוע בשלה ותניא אין בשלה אלא שלמה רבי שמעון בן יוחאי אומר אין בשלה אלא שנתבשלה עם האיל דכולי עלמא בהדי איל מבשל ליה מר סבר חתיך ליה והדר מבשל ליה ומ"ס מבשל ליה והדר חתיך ליה מ"ד בששים קסבר בשר ועצמות בהדי בשר ועצמות משערינן והוה ליה בששים ומ"ד במאה קסבר בשר בהדי בשר משערינן והוה ליה במאה והכי פירושו דזרוע של איל נזיר הוא המורם ממנו ומניפין אותו ונותנו לכהן ואסור לזרים והאיל נאכל לבעליו ואמרינן דכ"ע בהדי איל מבשל ליה דאין מקרא יוצא מידי פשוטו וקרא משמע דעם האיל מתבשלת מיהו ת"ק סבר דמחתך לה מן האיל והדר מבשל להו בהדייהו לפיכך הוצרך לדרוש דשלמה מבשלה ואינו מחתכה להחתיכות וכתב רש"י ז"ל דמאי דאמרינן אין בשלה אלא שלמה לא נתפרש באיזה לשון אבל בתוס' פירשו דדריש ליה כאילו הלמ"ד דגושה ומפיק ה"א והיינו כמו שיש לה דהיינו כמות שהיא ומ"מ כיון דעם האיל מתבשלת נמצא דזרוע של איסור ואיל של היתר מתבשלים כאחד ובזרוע יש עצם הרבה ובשר מועט שהכתף אינו בכלל הזרוע כדתנן בפרק הזרוע (דף קלד ב) איזהו זרוע מן הפרק של ארכובה ועד כף של יד ומ"ד בששים קסבר דבשר ועצם דזרוע בהדי בשר ועצמות משערינן דקים להו לרבנן דששים איכא ושרייה רחמנא ומאן דאמר במאה קסבר דעצם לא בעינן לשעוריה דהא לא פליט טעמיה מיניה וכי משערת בשר הזרוע בהדי בשר דאיל איכא מאה ומ"ד בששים ומ"ד במאה בתרתי פליגי דמ"ד בס' סבר שעצמות הזרוע כיון שהם רכים אוסרים כבשר וס"ל תו דעצמות האיל אף על פי שיש בהם שהן קשין מצטרפין להיתר דקליפי היתר מעלין את האיסור וכדאיתא בירושלמי ומ"ד במאה דקסבר בשר בהדי בשר משערינן פליגי עליה בהני תרתי דס"ל שאין עצמות שבזרוע אוסרין שאין בליחות שבהן בנותן טעם וס"ל שאין תו עצמות שבאיל מצטרפין להיתר דקליפי היתר אין מעלין את האיסור דאי מצטרפין הוה ליה טפי ממאה. הלכך לענין הלכה לדידן דקי"ל כמ"ד בששים נקטינן דקליפי היתר מעלין את האיסור. ובירושלמי בפירקא קמא דערלה משמע תו דאף קליפי איסור מעלין את האיסור ואף לפי גמ' דילן אפשר לומר כן דלמ"ד בששים היינו טעמא דלא מצטרפי עצמות שבזרוע להיתר לפי שהן עצמן אוסרין מפני מוח שבהם ומחמת רכותן שיצא מהן לחות אבל עצמות יבשין וקליפין שאינן אוסרין אפשר שאף אותן של איסור מעלין את ההיתר אבל אין דעת הרמב"ן ז"ל כן

4. רמב"ן חולין צט: ד"ה שאני ציר "ומדקי"ל בששים" עד סוף דבריו

ומדקי"ל בששים שמעינן מינה דבשר ועצמות בהדי בשר ועצמות משערינן שכך שיערה תורה זרוע בשלה ויש בדבר להקל ולהחמיר, ושמעינן מינה דליתא להא דאמרינן בירושלמי (תרומות פ"ה) קליפי איסור מעלין את ההיתר, שאם כן עצמות זרוע יצטרפו להיתר ויותר ממאה הן, וכך מפורש בפ"ק דערלה ירושלמי דמאן דאמר בששים אין מוציא עצמות מן הזרוע ולית ליה קליפי איסור מעלין עיין שם, ומקצת מחברים הקלו בזה וטעו

5. שו"ע ורמ"א יו"ד צט:א

חתיכת נבלה שיש בה בשר ועצמות שנפלה לקדירת היתר, עצמות האיסור מצטרפים עם ההיתר לבטל האיסור, ואצ"ל שעצמות ההיתר מצטרפין עם ההיתר, אבל המוח שבעצמות איסור מצטרף עם האיסור. וגוף הקדירה אינה מצטרפת, לא עם האיסור ולא עם ההיתר. הגה: ויש מחמירים שלא לצרף עצמות האיסור עם ההיתר לבטל (הגהה אחת בש"ד בשם א"י) ובמקום הפסד יש לסמוך אמקילין ומתירין, כי כן עיקר

6. ש"ך יו"ד צט:א-ב

א (פמ"ג) עצמות האיסור כו' - ולפעד"נ בש"ס וירושלמי כדעת הרא"ה בס' ב"ה (דף צ"ו ע"ב) והר"ן פג"ה דהעצמות הרכות מצטרפים לאיסור מפני מוח שבהן ומחמת רכותן שיצא לחות אבל עצמות יבשים או קליפות של ביצים וכו"ג אף אותן של איסור מצטרפין לבטל האיסור וכן דעת האו"ה כלל כ"ח ד"ה בשם הא"י וכן דעת הב"ח

ב (פמ"ג) ויש מחמירים שלא לצרף עצמות האיסור עם ההיתר לבטל - וגם לא לאיסור אבל עצמות ההיתר מצטרפים להיתר והכי איתא בהגהת ש"ד סימן נ"ה בשם א"י